

O'zbekistonning mustaqillikkacha bo'lgan iqtisodiy holati

Shayzoqova Madina

(TATU 3-kurs talabasi)

Davurboyeva Muazzam

(TATU 3-kurs talabasi)

***Anotatsiya:** Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodining Mustaqillik yillarigacha bo'lgan davri haqida qisqacha ma'lumot berib o'tilgan bo'lib Sovet ittifoqinining ta'siri haqida ma'lumot berilgan.*

***Kalit so'zlar:** Umumiy o'sish, iqtisodiy daraja, iqtisodiyot, strategiyalar.*

Ushbu tadqiqot Osiyo taraqqiyot bankining (OTB) 2006-2008 yillarga mo'ljallangan Davlat strategiyasi va dasturi (CSP). Shunday qilib, u tahlilni taqdim etadi. O'zbekistonning iqtisodiy o'sish manbalari, xususiyl sektor uchun muammolar va imkoniyatlar ushbu tarmoqlardagi sektor va iqtisodiyotni kengaytirishga yordam beradigan siyosat choralari. Yillik iqtisodiy o'sishning yuqori va barqaror sur'atlari 8,0 dan 8,5 foizgacha Hukumatning turmush darajasi bo'yicha strategiyasiga (LSS) javob berish uchun zarur bo'lgan¹. Shunga qaramay, umumiy bor O'zbekistonning rivojlanish bo'yicha hamkorlari o'rtasida jiddiy tarkibiy islohot o'tkazilishi to'g'risidagi konsepsiya. Bunday yuqori o'sish sur'atlariga erishish va keng tarqalgan va ko'zga ko'rinadigan darajada harakat qilish kerak. Aholi turmush darajasini oshirish² Ushbu tadqiqot maxsus zarur islohotlar bilan bog'liq makroiqtisodiy masalalar tahlilini taqdim etishga mo'ljallangan ushbu LSS o'sish maqsadiga erishish, shuningdek, mavjud siyosat va tizimli cheklovlarni aniqlash va makroiqtisodiy siyosatni isloh qilish choralari ushbu cheklovlarni bartaraf etishga yordam beradi.

Iqtisodiyotning o'tgan o'sish ko'rsatkichlari va salohiyati va uning istiqbollari. Birinchi sharhlar iqtisodiyotning samaradorligi va uning asosiy tarkibiy qismlarini batafsil tahlil qilish xususiyatlar, ularning har birining asosiy

cheklovlari va imkoniyatlarini aniqlash vositasi sifatida iqtisodiy tarmoqlar. Talab va omillarning parchalanishi va bu komponentlarning umumiy holatga qo'shgan hissasi iqtisodiy o'sishga hisoblanadi. Shuningdek, u 1990-yillarning o'rtalarida va hozirgi o'n yillikning birinchi qismida amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlarning ta'sirini baholaydi. Bandlik vajamg'arma-investitsiya tendentsiyalari, shuningdek, ularning tarkibi va ko'rsatkichlari. Mamlakatning tashqi sektor ko'rsatkichlarini ikkala tarkib jihatidan ham ko'rib chiqadi va savdoning geografik taqsimotini ham. O'zbekistonning o'rta va uzoq muddatli rivojlanish rejalariga eksport muhimligini inobatga olgan holda, tahlilda mamlakatning oldingi darajalarga ta'sir qiluvchi omillar va potensial nuqtai nazaridan tashqi raqobatbardoshlik eksport bo'yicha mamlakatning raqobatbardosh mavqeini yaxshilagan.

Turli xil siyosat rejimlari. U Hukumatning o'rta muddatli iqtisodiy rejasini ko'rib chiqishdan boshlanadi va ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanish uchun uzoq muddatli strategiyani ko'rish va u batafsil ko'rib chiqadi qishloq xo'jaligining asosiy iqtisodiyot tarmoqlari va kichik tarmoqlaridagi imkoniyatlar va cheklovlar;

Sanoat va xizmatlar. Muqobil siyosat bo'yicha prognozlar to'plami keltirilgan rejimlar, hozirgi siyosat aralashmasi bo'lgan faraziy bazaviy prognozdan boshlanadi, saqlanib qoldi, keyin esa o'sishni tezlashtirishga qaratilgan sekin va tez siyosat islohotlari. Bu takomillashtirishga qaratilgan qator chora-tadbirlar doirasida iqtisodiy o'sish loyihalarini ham ta'minlaydi Mamlakatning eksport raqobatbardoshligini oshirish, shuningdek, xususiy sektorni rag'batlantirishga qaratilgan islohotlar sarmoya kiritish va ushbu sektor faoliyatini rivojlantirish orqali amalga oshirilishi ko'zda tutilgan.

Umumiy xulosalar va makroiqtisodiy siyosatning oqibatlari keltirilgan tahlilidan kelib chiqadi. U makroiqtisodiy siyosatlar uchun O'zbekistonda o'rta va uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiy o'sishni tezlashtirish va saqlab qolish uchun mo'ljallangan eng yaxshi amaliy ko'rsatmalar to'plamini taklif etadi.. Hisobotning ushbu qismi OTB, O'zbekiston hukumati va xususiy sektor manfaatdor tomonlari o'rtasida kelajakdagi masalalar bo'yicha O'XH va muhokamalarga fikr-

mulohazalarni taqdim etish uchun mo'ljallangan.

Mamlakatdagi iqtisodiy islohotlar. Shuning uchun ko'rsatmalar mavjud qiyinchiliklarni va har bir tarmoq va asosiy kichik tarmoqlardagi imkoniyatlar, o'rta va uzoq muddatli rivojlanish rejalarining maqsadlari, siyosat islohotlarining amalga oshirilishi va ketma-ketligini hisobga oladi.

Umumiy o'sish

Sovet Ittifoqi davrida O'zbekiston iqtisodiyoti ishlab chiqaruvchiga aylantirildi qishloq xo'jaligi paxta va g'alla yetishtirishga e'tibor qaratmoqda. Sovet Ittifoqiga tobe bo'lmasa ham Sovet Ittifoqining Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga (MDH) keng ko'lamli yo'naltirish bo'yicha odatiy direktivasi keng ko'lamli va turli xil sanoat tarmoqlariga resurslar miqdori, agrokimyoviy moddalardan ortiqcha foydalanish va suv zahiralarining kamayishi yerga zarar yetkazdi va Orol dengizi va bir qismini qurib yubordi. mamlakatning asosiy daryolari. 1970-yillar va 1980-yillarning boshlarida iqtisodiy o'sish sur'atda to'xtab qoldi. Sovet markaziy rejalashtirish tizimidagi qat'iylik tufayli. Qayta tashkil etishdan oldin joy, qayta qurish (qayta qurish) 1980-yillarning oxirida aniq strategiyasiz boshlangan. Natijalar umidsizlikka tushdi va vaziyatni yaxshilash uchun harakatlar 1990 yilda amalga oshirildi. Sovet Ittifoqi Oliy Kengashi tartibga solinadigan bozorga o'tish masalasini ko'rib chiqdi, har bir respublika o'z iqtisodiy konsepsiyalari va modellarini ishlab, uning individual sharoitlariga mos keladigan iqtisodiy o'zgarishlar chiqishni boshlashi kerak degan xulosaga keldi. Biroq, Bu qarorlarning amalga oshirilishi Sovetdagi keskin siyosiy voqealar bilan almashtirildi, 1991 yil oxirida Rossiya, Belorussiya va Ukraina rahbarlari ittifoqni tarqatib yuborishga rozi bo'lishdi.

Sovet Ittifoqi va O'zbekiston mustaqillikka erishdi.

Manba; Xalqaro valyuta jamg'armasi ma'lumotlari asosida, World Economic Outlook ma'lumotlar bazasi, 2004 yil sentyabr.

Qariyb 70 yil davomida markazlashgan rejali iqtisodiyot sharoitida institutlar va rag'batlantirish tizimlari bozor iqtisodiyotidan ancha uzoqda bo'lganidan so'ng O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy tizimi favqulodda o'zgarishlarga duch keldi. Hukumat bozor iqtisodiyotiga o'tishning bosqichma-bosqich shaklini qo'llash orqali kerakli tarkibiy o'zgarishlarni mo'tadil qildi. Boshqariladigan narxlardan yanada moslashuvchan bozor narxlariga o'tish, shunga qaramay, korxonalar va uy xo'jaliklarining iqtisodiy sharoitlarga javob berish usullarida tub o'zgarishlarga olib keldi. 1992 yilgacha hukmron bo'lgan markaziy rejalashtirish tizimida narxlar taqsimlash funksiyasiga ega emas edi. Narxlarni liberallashtirishning bosqichma-bosqich joriy etilishi butun iqtisodiyot bo'ylab resurslarni taqsimlashni yaxshiladi, lekin bu ko'plab korxonalar uchun, xususan, mahsulotni ishlab chiqish va marketing strategiyasi nuqtai nazaridan o'zlashtirish qiyinchiliklarini keltirib chiqardi.

Sovet tizimining qulashi natijasida ishlab chiqarishning umumiy qisqarishi 11 foizdan oshdi:

O'zgarmas summa va ishlab chiqarishning birinchi yarmida salbiy o'sish sur'atlarini qayd etishda davom etdi

1990-yillar (2.1-rasmga qarang)³ Tashqi va ichki bilan bog'liq bir qancha omillar o'zgartirishlar ishlab chiqarishning katta pasayishiga olib keldi: (a) resurslarni o'tkazish imkoniyatini yo'qotish, avval Sovet Ittifoqidan, keyin esa Rossiyadan; b) Sobiq Ittifoqdagi keskin tanazzul (FSU) savdosi va O'zbekistonning tashqi savdoga bog'liqligi, garchi MDHning ko'plab boshqa mamlakatlariga qaraganda, FSUlararo savdoga jiddiy bog'liqligi; v) mamlakatning asosiy eksport tovarlari bo'lgan oltin va paxtaning jahon narxlarining keskin pasayishi; d) ishlab chiqarish jarayonlarining samarasizligi, texnik xizmat ko'rsatish va boshqarishning yomonligi, texnologiyalarning eskirganligi, ta'minotning tez-tez to'xtab turishi tufayli O'zbekiston sanoat mahsulotlarining katta hajmdagi ishlab chiqarish qisqarishi, bularning barchasi ishlab chiqarish va tarqatish xarajatlarining yuqori bo'lishiga va mahsulot hajmining pastligiga olib keldi; va (e) korxonalarni qo'llab-quvvatlashni va davlat xizmatlarini ishlatish va texnik xizmat ko'rsatishni deyarli to'xtatib qo'ygan daromad bazasining tez qisqarishi natijasida yuzaga kelgan jiddiy fiskal tuzatish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. 1. Republic of Uzbekistan: Living Standards Strategy for 2004–2006 and Period Up to 2010. Tashkent. June 2004. 2 ADB, Country Strategy and Program Update 2005-2006: Uzbekistan. September 2004.

2. 2.The pre-independence trends in economic growth of Uzbekistan are difficult to depict because of lack of data. The central planning system which prevailed until 1991 used the material product system (MPS) for the national accounts. After independence MPS was abandoned and national accounts based on the United Nations (UN) system were developed. For information on the conversion of the accounting systems, see P. Marer et al., *Historically Planned Economies: A Guide to the Data*. Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development. 1992, and for issues related to the transition from the trade and payments system of the Council for Mutual Economic Assistance (CMEA) see Schrenk, M. (1991), "The CMEA System of Trade and

Payments: The Legacy and the Aftermath of Its Termination". PRE Working Paper, No. 753. Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development. 1991.

3. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/April>
4. <https://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd>